

Henning Mohaupt
Oslo

Farsrollen hos menn som har brukt vold mot barnets mor

Illustrasjoner av problemstillinger og forslag til terapeutiske intervensjoner

Menn som er voldelige mot sin partner er ofte foreldre og har kontakt med sine barn. Det har med god grunn blitt påpekt at menn med voldsproblemer utgjør en risiko for sine barns psykiske helse og utvikling. Menns vold mot kvinner er et vanlig fenomen, og et stort antall barn vokser opp i et hjem preget av vold. Den mest alvorlige volden bør utelukke voldsutøver som omsorgsperson. Samtidig finnes det også menn som anerkjenner at de har et voldsproblem og ønsker å bli trygge fedre og menn. For å kunne møte terapibehovet for denne gruppen, må vi forstå de mest sentrale risikofaktorer og omsorgsutfordringer hos disse mennene. Vi må også forstå hvordan det oppleves å være en forelder som har et voldsproblem. I denne artikkelen presenterer Henning Mohaupt, psykologspesialist ved Alternativ til Vold og forsker ved Kompetansesenter for Rusmidjelforskning i Helse Vest (KORFOR), noen sentrale perspektiv i arbeidet med fedre som har brukt vold mot sin partner.

De fleste menn som går i voldsterapi er fedre og har jevnlig kontakt med sine barn (Askeland & Heir, 2014; Stover, Van Horn, Turner, Cooper, & Lie-

berman, 2003). Mange fedre med voldsproblemer er skilt fra barnets mor og har dermed aleneansvar for barn når de har samvær med dem. Det har blitt

påpekt at menn med voldsproblemer ofte utgjør en risiko for barna og barnets mor etter bruddet (Humphreys et al., 2018; Bancroft, Silverman, & Ritchie, 2011). Listen over bekymringsmomenter er lang. Menn som har brukt partnervold utviser ofte lav grad av foreldrementalisering (Mohaupt & Duckert, 2016; Stover & Kiselica, 2014) og lav grad av affektbevissthet (Stover & Spink, 2012). De bruker i større grad straff og belønning som oppdragelsesmetode enn forståelse og innsikt, kjefter mer, og slår oftere i oppdragelsesøyemed (Benson & Fox, 2005). Amerikanske studier viser en mangedoblet risiko for at barn som lever med fars vold mot mor også utsettes for fysisk vold i hjemmet (Finkelhor, Turner, Ormrod, & Hamby, 2009). Fraskilte menn som har brukt partnervold undergraver ofte barnets mor som omsorgsperson (Scott, Thompson-Walsh, & Nsiri, 2018) og kan bruke samvær med barna til å fortsatt utøve kontroll over henne (Bancroft et al., 2011; Humphreys et al., 2018). Det har vært en tydelig økning i barnefordelingssaker hvor det er påstander om vold i nære relasjoner.

Vi ser altså at menn som bruker partnervold ofte har store utfordringer som foreldre, men allikevel krever og har kontakt med sine barn. Samtidig viser kliniske studier (Scott & Lishack, 2012; Stover et al., 2020) at menn som anerkjenner sitt voldsproblem og som ønsker å forbedre sine relasjoner til barnet og barnets mor gjennom terapi kan utvikle adekvat foreldrefungering. Samvær mellom barn og far etter milde til moderate voldshendelser har blitt vist å ha sammenheng med bedre utvikling hos barna sammenlignet med barn hvor kontakt med far opphører helt (Stover et al., 2003).

Hvordan kan vi bedre møte menn med voldsproblemer og hjelpe dem å forbedre samspillsrelasjonene og foreldresamarbeidet i familien? Hva er de sentrale terapeutiske utfordringer? Hvordan opplever mennene selv sin situasjon? Hvordan kan vi bygge terapeutiske relasjoner med mål om trygge samspill mellom far og barn, når far har brukt vold mot mor?

I denne artikkelen skal jeg presentere ulike perspektiv på utfordringene i far-barn relasjonen hos menn som bruker vold mot sin partner. Jeg skal vise til teori, funn fra egen forskning, og illustrerende sitater fra forskningen. Disse utsagn er inn-

hentet og gjengitt med informantenes informerte samtykke (Mohaupt, 2020). Jeg vil også kort drøfte kliniske implikasjoner som følger fra de ulike perspektiv.

Mentaliseringsperspektivet

Parental reflective functioning (parental RF; Slade, 2005) refererer til forelderens evne til å forstå følelser og tanker i forelder-barn relasjonen som meningsfulle, intenderte og kontekstavhengige, og å bruke denne forståelsen for å skape trygghet og forutsigbarhet for barnet. Parental RF har vist seg å ha sammenheng med foreldres og barns tilknytningsstil (Slade, 2005). Kvaliteten på vorde foreldrenes tilknytningsrepresentasjoner påvirker deres evne til mentalisering av barnet, og har sammenheng med barnas sosiale og emosjonelle fungering i barneskolealder (Steele & Steele, 2005). Svak foreldrementalisering har vist seg å ha sammenheng med utvikling av sosiale og psykiske vansker hos barn (Sharp & Fonagy, 2008).

Menn som går i terapi etter å ha brukt partnervold har ofte problemer med å sette seg inn i sine barns opplevelse. I amerikanske (Stover & Kiselica, 2014) og norske (Mohaupt & Duckert, 2016) studier fant man at menn som hadde brukt vold mot sin partner hadde lave mål på parental RF. Kvalitative studier viser at menn med voldsproblemer ofte beskriver generelle utfordringer med å oppleve følelser som meningsfulle. Dette gjelder både deres egne følelser, og barnas (Mohaupt, Duckert & Askeland, 2019; Stover & Spink, 2012).

I vårt materiale ble kroppslig aktivisering for eksempel beskrevet som overveldende og skremmende. «Ola» beskrev hvordan han opplevde sin fysiske reaksjon i møte sitt barns sinne som vanskelig å regulere:

Noen ganger har jeg lyst til å ta og riste ham og kanskje smelle ham i veggen [...] men du vet at du ikke skal gjøre det fordi det blir feil. Så du gjør ingenting? Nei, men tro meg hodet sier det, det er faen sikkert. Hvordan føles det for deg da? En umiddelbar reaksjon er liksom helt fucked up, helt spontant: du skal ta den hånden, og bare gjøre slik for han er bare en liten drit, kan bare gjøre sånn [skvisse lyd] og jeg kan dominere, men det er

noe som jeg hadde fått kregla av selv da, så jeg gjør det ikke, men det er en spontan reaksjon.

Dette utsagnet illustrerte teorier om sammenhengen mellom vansker med å oppleve den fysiologiske emosjonelle aktivering som meningsfull og økt sannsynlighet for konkret utagering og voldelig atferd (Lecours & Bouchard, 1997). Når den emosjonelle aktiveringen ikke gis en ramme gjennom språk («Ola» lagde en skviselyd for å illustrere impulsen til klemme sitt barns hånd i sinne) kan det tenkes at det også er mer sannsynlig at den oppleves lite meningsfull og fysiologisk sterkere (Lane, 2008).

Det har blitt påpekt at mentaliseringsteori hovedsakelig vektlegger kognitive prosesser og har for lite søkelys på kroppslig opplevelse (Køster, 2017; Shai & Belsky, 2011). Fra et fenomenologisk perspektiv (Merleau-Ponty, 1945) er kroppslig erfaring meningsbærende og meningsskapende. Et slikt perspektiv kan forstås som et komplement til etablert mentaliseringsteori (Shai & Belsky, 2011). Kroppslig erfaring omfatter også en bevissthet rundt hvordan egne handlinger påvirker omgivelsene. Den andres reaksjon på subjektets følelsesuttrykk blir her sett på som en del av følelsen (Køster, 2017). Når mennene i vår studie beskrev hvordan de opplevde sine barn som redde reflekterte de også rundt muligheten for at deres aggresjon var et problem for barnet. «Harald» beskrev en situasjon hvor han ble bevisst at hans aggresjon hadde en effekt på barnet:

Så kommer hun bort til meg og tar en list som ligger bak meg, en sånn golvlist som var løs som hun begynte å dra ut og den ville jeg ikke at hun skulle ha, og tok den og ville holde den. Og sa: «Slutt!», og var ganske tverr med en gang, veldig streng med en gang. Og hun drar videre og jeg kjefter skikkelig på henne og skremmer henne egentlig. Og hun synker jo sammen fordi hun er redd fordi pappa blir så utrolig fort sur for noe som hun ikke forstår noe av. Så kommer alt dette av skam og skyld, alt som er vondt, og så går hun og begynner å leke videre og står der i stien opp til rutsjebanen og sier: «Pappa sint, pappa sint, er pappa sint».

Dette eksempel illustrerte hvordan mennene

ofte kunne reflektere rundt sine barns opplevelser i situasjoner hvor de ble aggressive – men først i ettertid. Mentaliseringsvanskene var altså ikke nødvendigvis like tydelige i situasjoner hvor mennene ikke var sterkt emosjonelt aktiverte, for eksempel i terapi. «Kenneth» beskrev frustrasjon over å kunne forstå barnas opplevelse i terapirummet, men feile i hverdagslige grensesettingssituasjoner overfor barna.

Jeg har det helt fryktelig, jeg forstår jo at dette er helt feil og terapeuten min har jo gitt meg mange måter å takle disse tingene på, men jeg klarer ikke å omsette det. Jeg vet jo teorien, men jeg klarer ikke omsette teorien i praksis. Så jeg er så sint inni meg, og lei meg, jeg er ikke lei i form av trist, men at jeg ikke får det til.

Kliniske implikasjoner

Klientens innsikt i egne problemer og i barnets opplevelse som blir uttrykt i terapirummet er ikke nødvendigvis stabil, og kan ikke alltid overføres til hverdagen hjemme.

Mannens utforskning av egne følelser overfor barnet og barnets mor er et viktig tema i terapi. Spesielt må det utforskes hvordan hans følelser påvirker hans opplevelse av og atferd i far-barn relasjonen. Man kan utforske disse temaer ved å reflektere rundt hans egen opplevelse av konkrete hendelser, og hans forestillinger rundt hvordan de andre i familien kan ha opplevd disse. Ofte er det nyttig å konkretisere mentaliseringsprosessen gjennom å rollespille en situasjon fra barnets perspektiv, tegne faren fra barnets perspektiv, eller be far om å skrive et brev til seg selv sett fra barnets posisjon. Slike øvelser er konkrete, og kan kanskje skape et bedre utgangspunkt for refleksjoner hos menn som har utfordringer med å sette seg inn i en annen persons opplevelse.

Tilknytningsperspektivet

Foreldres evne til å mentalisere i relasjon til sine barn har sammenheng med foreldrenes trygghet i forhold til tilknytningsrepresentasjoner (Fonagy,

1999; Slade, 2005). Menn som bruker vold mot sin partner har oftere enn ikke-voldelige menn utrygge tilknytningsrepresentasjoner i voksen alder (Babock, Gottman, Jacobson & Yerington, 2000). Typiske atferdsmønstre hos menn som bruker vold mot partner, som overdreven sjalusi, kontrollbehov og straff har blitt begrunnet med frykt for å bli forlatt, og opplevelse av avvising (Fonagy, 1999; Gormley, 2005). Likeledes har det blitt funnet at menn med utrygge tilknytningsrepresentasjoner ofte utviser hard, lite sensitiv og rollereversert foreldreatferd overfor sine førskolebarn (Madigan, Benoit, & Boucher, 2011; McFarland-Piazza, Hazen, Jacobvitz, & Boyd-Soisson, 2011).

Hvordan spiller mannens utrygge tilknytningsrepresentasjoner seg ut i hans relasjoner til barnet og barnets mor? Hos mennene som deltok i vår studie sto opplevelsen av avvising og mistillit sentralt. Både barnet og barnets mor ble ofte fortolket i retning av å ha negative intensjoner som faren måtte få oversikt og kontroll over. Det var gjennomgående mange eksempler på at mennene opplevde en utrygghet i sine relasjoner til barn og partner. De beskrev ofte hvordan de opplevde barnet som avvissende i alminnelige, hverdagslige situasjoner. «Preben» beskrev det slik:

Han vil ikke motta kos, jeg synes det er vanskelig og komplisert, og jeg står og tilbyr å være til for ham, og så vil ikke han.

I forhold til barnets mor uttrykte mennene ofte en opplevelse av utilstrekkelighet, og av partneren som kritisk. De tok som regel ikke inn over seg hvordan deres problemer med vold og aggresjon kunne tenkes å ha bidratt til at barnets mor hadde behov for å følge med dem som fedre. «Harald» beskrev hvordan konens tilstedeværelse bidro til at han følte seg usikker som far:

Ja, hele tiden sånn usikkerhet i forhold til ... er det rett å gjøre sånn, er det rett å gjøre sånn er det rett og kjefte nå er det rett og på en måte la det her passere er det rett å ... ja alt mulig rart egentlig i forhold til usikkerhet, bade, skal barnet ... skal barnet dusje, skal vi smøre krem, skal vi ikke smøre krem, alle ting er spørsmål og usikkerhet på en måte i forhold til hva som egentlig er rett i forhold til barnet. Men mest enda mer usikkerhet i forhold til hva kona synes er rett, ikke sant.

Hun velger om hun synes at det burde vært på en annen måte, hele tiden sånn kontroll rutiner i forhold til om det er riktig og det skaper usikkerhet da.

Kliniske implikasjoner

Det er viktig å tematisere mannens utrygghet i nære relasjoner. Hovedutfordringen er å få ham til å forstå at det er han som er utrygg og ikke barnet eller partner som er «vanskelige», eller «ikke til å stole på». Det er også viktig å få ham til å forstå hvordan voldsbruk fører til tilbaketrekking og avvising fra partner og barn – og hvordan dette i sin tur skaper og forsterker hans utrygghet. Man må altså finne frem til trygge måter for å uttrykke behov og usikkerhet på overfor partner og barn. I dette arbeidet er det viktig å gi mannen ansvar for regulering av egne følelser (Askeland & Råkil, 2017).

Traumeperspektivet

Det har blitt påpekt at traumeerfaringer synes å henge sammen med senere utøvelse av vold i nære relasjoner. Dette gjelder både enkelttraumer og kronisk kompleks traumatisering i oppveksten (Maguire et al., 2015; Taft, Schumm, Marshall, Panuzio, & Holtzworth-Munroe, 2008). Partner-vold, vold mot barn, omsorgssvikt, seksuelle overgrep mot barn og partner, alkohol- og rusproblemer og mental og somatisk uhelse opptrer oftere hos mennesker hvor flere av disse faktorer var til stede i oppvekstfamilien (Anda et al., 2005). Utviklingsteoretikere har hevdet at gutter grunnet en forholdsvis saktere hjernemodning er mer sårbare enn jenter for varige problemer med emosjonsregulering som følge av tidlig relasjonell stress (Golding & Fitzgerald, 2019; Schore, 2017). Det har også blitt vist at en kombinasjon av genetisk predisposisjon og miljømessige belastninger henger sammen med unge menns, men ikke kvinners, evne til emosjonsregulering (Belsky & Beaver, 2011) og foreldrefungering i tidlig voksen alder (Beaver & Belsky, 2011).

Det har blitt påpekt at noen menn som bruker partnervold kan tenkes å rapportere høy grad av

traumatisering som en forklaringsmodell for deres voldelighet. For noen kan dette oppleves som å frita dem fra ansvar for volden (Coohey, 2006). Kritikere til modeller som tilsier at tidlig traumatisering gjør en mer sårbar for selv å utøve vold viser til at det finnes mange traumatiserte voksne som ikke bruker vold. Det har vært vanskelig å etablere at voldsutsatthet i barndommen generelt fører til økt voldsbruk i voksen alder (Kimber et al., 2018). Hos kliniske populasjoner av menn som har brukt vold mot partner finner man allikevel gjennomgående høy grad av selvrapportert traumatisering i barndommen (Askeland, Evang & Heir, 2011; Mohaupt & Duckert, 2016; Stover, 2013). Å arbeide med bevisstgjøring av hvordan traumer i oppvekstfamilien kan prege en som forelder, har derfor blitt fremhevet som et hovedtema for arbeid med mål om å styrke foreldrefungeringen i risikofamilier (Cowan & Cowan, 2019; Scott et al., 2018; Stover et al., 2020).

De fleste menn som deltok i vår studie rapporterte en høy grad av traumatisering i et livsløpsperspektiv. Over halvparten av utvalget vi forsket på bekreftet emosjonell omsorgssvikt i barndommen. Et mindretall bekreftet å ha blitt utsatt for fysisk vold. Omtrent en fjerdedel bekreftet vold mellom foreldrene, mens en tredjedel bekreftet at minst en av foreldrene hadde et aktivt rusproblem som preget store deler av barndommen deres. Selv om det gjaldt få, er det også viktig å påpeke at den prosentuelle andelen av menn som hadde seksuelle overgrepserfaringer i oppveksten var betydelig høyere enn den i den generelle befolkningen (Mohaupt & Duckert, 2016). Det som kjennetegnet informantenes beskrivelser var et ønske om å fremstille foreldrene i et positivt lys, og traumeopplevelsene som tilbakelagt. «Ola» beskrev sitt forhold til sine foreldre slik:

Faren min har sviktet meg, mor mi, ja. Du er jo glad i dem for det, liksom, det tror jeg alle er. Så jævla enkelt. Det er faren og moren din alltid. Om moren din drikker hver dag og spiser piller og går på trynet – ikke banker deg, kanskje, men knuser deg psykisk ... vil alltid elske henne. Det er så enkelt at du ikke skal svikte folk du elsker. Det er bare så enkelt. Det finnes ikke en mer jævlig følelse enn å svikte den du elsker. Folk har feil, liksom.

Informantene beskrev hvordan de opplevde sin oppvekst som unormal, men relativiserte dette som regel. I denne prosessen tok de ikke sjeldent ansvar for overgrep de var blitt utsatt for. «Espen» beskrev hvordan han formet en identitet som annerledes grunnet aggresjonsproblemer allerede tidlig i barndommen.

Nei, som sagt så anser jeg meg selv som å ha vært en vanskelig unge og var nok veldig vanskelig å forstå seg på, og ikke bare for skole og psykologer og alle som har vært inne i bildet. Ingen som på en måte har kunnet sagt hva som ikke var som det skulle, så nei, jeg har nok vært en vanskelig oppgave.

De fremhevet også at den fysiske volden de hadde blitt utsatt for som barn hadde vært positiv for deres utvikling. Volden ble beskrevet som noe som hadde herdet dem, og som hadde lært dem hvordan de ikke skulle være som foreldre selv. De mente derfor at de var bedre rustet til foreldretilværelsen sammenlignet med menn som «hadde blitt sydd puter under armene» under oppveksten. «Lars» beskrev hvordan han opplevde at vold hadde forberedt ham på foreldrerollen.

Når du husker en del dritt i fra barndommen din så tror jeg det har gjort meg til en bedre far fordi jeg vil ikke at mine unger skal oppleve det som jeg har opplevd, jeg vil ikke være min far for å si det slik. Og det tror jeg har gjort meg til en bedre far.

Dette sitatet illustrerer tendensen mange av deltakerne med voldserfaringer fra barndommen hadde til å definere sitt foreldreskap opp mot egne traumeerfaringer. Det kan også ha bidratt til at de stort sett evaluerte seg selv som gode foreldre, ofte bedre enn gjennomsnittet (Mohaupt & Duckert, 2016).

Kliniske implikasjoner

Mange menn i voldsterapi har et uavklart forhold til erfaringer med vold og omsorgssvikt i egen barndom. Det er en terapeutisk oppgave å trekke linjer fra barndomserfaringer til mannens opplevelse av barn og partner. Dette forutsetter en detaljert kartlegging av mannens livshistorie (Stover

et al., 2020). Ofte finner man paralleller mellom barndoms erfaringer og temaer knyttet til aggresjon mot barn og partner. Disse kan tydeliggjøres og holdes opp mot hverandre. Spørsmål som kan hjelpe mannen å forstå sine barns opplevelse er: «Husker du hvordan du følte for din far / mor når de opptrådte på en skremmende måte da du var barn? Hva trengte du da? Hva ønsket du at de hadde gjort for å hjelpe deg når du var redd dem?»

Kjønnsperspektivet

I voldsforskningen står kjønnsperspektivet sterkt. Feministiske teorier forstår menns bruk av partnervold som knyttet til patriarkalske strukturer i samfunnet, som skaper og reproducerer holdninger som lærer gutter og menn å dominere jenter og kvinner (Lawson, 2012). Lenge har hovedintervensjonen i *batterer intervention programs* i USA vært å undervise menn om hvordan de er preget av patriarkalske holdninger, og postulert at holdningsendring også vil føre til mindre voldsbruk. Psykologiske teoretikere har kritisert en slik tilnærming for å se bort fra tilknytningsforståelse, traumeforståelse, og et mental-helse perspektiv. Det er funnet at intervensjoner som hovedsakelig følger en slik forklaringsmodell for vold har lite effekt (Maiuro & Eberle, 2008; Stover, Meadows, & Kaufmann, 2009). Samtidig ser man også en tydelig sammenheng mellom graden av menns kvinnefiendtlige holdninger og partnervold og vold mot barn (Heward-Belle, 2016).

I vårt materiale så det ut til å være oppveksterfaringer med henholdsvis far og mor som bidro til mennenes opplevelse av seg selv som fedre og menn, sine (eks-)partnere som mødre og kvinner, og sine barn (Mohaupt, 2020). Traumer og kjønnsroller så ut til å være sammenvevd i mannens livshistorie. Fedrene vi intervjuet ga ofte eksplisitt uttrykk for å støtte likestilling. De understreket hvor mye de bidro i barnestell, hvordan de støttet sine kvinnelige partners utdanningsprosjekter, og at de anså foreldrerollen til å være en viktig del av deres identitet. Dette er i tråd med idealet av den emosjonelt involverte faren som har vært styrende i Skandinavia de siste tiår (Lamb, 2013). «Kenneth» beskrev det slik:

Det var jeg som viste når barnet var sultent, hvordan det var å legge henne, jeg hadde jo ansvaret for henne. Kona mi gikk på skolen når klokken var halv åtte og så kom hun hjem så var det en halvtime middag og så var det lesing. Så jeg opplevde at jeg hadde ... det var på en måte min unge som jeg hadde kontrollen på.

Men implisitt fant vi også mye utrygghet og forakt overfor det kvinnelige. Barnets mor ble betraktet som en konkurrent, en irttesettende autoritet når det gjaldt omsorg, og som en trussel mot fars relasjon til barnet. Forholdet til barnets mor var ofte preget av mistillit, selv når mennene levde sammen med barnets mor. «Hans» opplevde barnets mor som fiendtlig:

Hun har på mange måter ... og hun gjør på en måte det å bygge en kløft mellom [meg og barnet]. Å skape en avstand mellom oss. Og jeg tror hun har en intensjon med det. Og det er at hun skal flytte tilbake til der hun kom i fra. Og da vil hun ha med seg barnet.

Som vi har sett bar disse menn som regel på omfattende traumer som preget deres opplevelse og fungering i nære relasjoner negativt. Generelt beskrev informantene sine fedre som den forelderen som hadde et konkret problem, som regel et alkoholmisbruk og / eller et voldsproblem. «Hans» sin beskrivelse illustrerer dette:

Ja, stakker. Han var nok alkoholisert i fra han var tenåring tror jeg. Sånn hardt. Det er nesten litt sånn urettferdig fordi han var store deler fysisk borte. Og allikevel og det er litt urettferdig for moren min var jo den som stod på kjøkkenet og holdt verden i gang, lik som. Men det er på en måte nesten at han var mer til stede. Altså, moren gav meg aldri noen fysisk kontakt. Og hun gav aldri uttrykk sånn verbalt for at jeg var bra.

Samtidig virket det som om en konkret form for omsorgssvikt var lettere for informantene å forstå og forholde seg til enn det de beskrev som en mangel, nemlig fravær av sensitiv omsorg. Mennene beskrev hvordan de ofte følte seg sviktet av mødre sine, nettopp fordi de forventet omsorg fra dem.

Av far følte vi oss avvist egentlig hele tiden for vi fikk aldri kontakt på en måte. Så den var nok ikke så vanskelig å håndtere for da var det liksom bare sånn, det var liksom ikke noen skuffelse når det var avvisning. Mor var litt annerledes fordi der var det både nært og så avvisning i tillegg. Og avvisning fra mor var at det ikke var tid til mer, for jeg tror det var nok å tenke på og da tror jeg avvisningen gikk rett og slett på mitt behov som liten tapp opp i det her. Tid en bitte liten stund og så var det videre og det var avvisning.

Deres erfaringer med sine mødre som avvisende omsorgspersoner så også ut til å prege flere av informantene i sin opplevelse av sine kvinnelige samlivspartnere. Når grunnleggende utrygghet overfor det kvinnelige kombineres med kjønnsrollenormer som tillater menn å agere dominerende og aggressivt i familien, kan det tenkes at noen menn normaliserer sin rigiditet, sitt behov for respekt og dominans, og sin aggresjon i familien.

Kliniske implikasjoner

Kjønn og holdninger til maskulinitet og feminitet er ofte fraværende i foreldrefokusert arbeid. I arbeidet med heterofile menn som har brukt partnervold er det viktig å utforske mannens opplevelse av seg selv som mann og sin partner som kvinne. Det innebærer å undersøke hvordan disse opplevelsene har blitt formet i relasjon til egen mor og far, andre omsorgspersoner, og tidligere samlivspartnere. Målet er at mannen forstår hvordan hans nærhetserfaringer med kvinner og menn preger hans forventninger til seg selv som mann og far, sin partner som kvinne og mor, og sine barn som jenter og gutter.

Foreldresamarbeidet

Betydningen av foreldrenes samarbeidsrelasjon for barns mentale helse og utvikling har blitt fremhevet (Cowan & Cowan, 2019; Scott et al., 2018). Det har også blitt vist at konflikter i parforholdet påvirker far-barn relasjonen i større grad negativt enn mor-barn relasjonen (Davies, Sturge-Apple,

Woitach, & Cummings, 2009; Sturge-Apple, Davies, & Cummings, 2006). Derfor valgte vi å se nærmere på hvordan menn i voldsterapi beskrev foreldresamarbeidet, og sin (eks-) partner som mor. I tråd med tidligere forskning (Thompson-Walsh et al., 2018) fant vi at mennene med voldsproblemer ofte beskrev barnets mor som en svak forelder, og som ansvarlig for konfliktene mellom foreldrene. «Geir» beskrev det slik:

Når barnet er sint ... jeg takler det ganske bra, men kona gjør ikke det i det hele tatt. Hun blir helt ut av seg når barnet gjør det mot henne ... Da kommer hun gjerne med noen sånne karakterer. Viser hvor dårlige karakterer jeg har. Og kommer med sånne usaklige ting som, og ja, det har vært veldig turbulent hjemme nå i det siste.

Dette ble spesielt tydelig når vi sammenlignet beskrivelsene av familielivet hos menn i voldsterapi med en ikke-voldelig sammenligningsgruppe. Alle de ikke-voldelige fedrene beskrev hvordan de så på barnets mor som en støttespiller, og på seg selv som en del av et foreldreteam. I tillegg brukte samtlige ikke-voldelige menn begrepet «respekt» for å beskrive hva som kjennetegnet deres relasjon til barnet, og til barnets mor. Denne mannen fra den ikke-voldelige sammenligningsgruppen beskrev en konflikt med sitt barn slik:

Jeg synes det var en møkkadag, og så gikk jeg og tenkte litt for meg selv: «Kan jeg gjøre noe med dette?». Så diskuterte jeg med kona mi og så fant jeg ut, eller vi fant ut sammen, at jeg snakker med ham etter middag når ting er stabilt. Så snakket vi om dette og han fortalte hvordan han hadde opplevd det og jeg fortalte hvordan jeg hadde opplevd det og så skværet vi på en måte opp og gav hverandre en klem når det var gjort.

Her ser vi hvordan denne faren etter en krangel med sitt barn opplevde at han hadde feilet som forelder, og hvordan dette opptok ham følelsesmessig. Han søkte til sin partner, åpnet opp om det han selv mente var hans feiltagelser, og han tok imot hennes innspill på hvordan han kunne ordne opp med barnet. Dette viser hvordan mennene i sammenligningsgruppen beskrev hvordan de så på far-barn relasjonen som en del av den større fami-

liekonteksten. Her ble det naturlig at problemer i far-barn relasjonen ble sett på som relevant for barnets mor. Hun skulle bli informert om dem, men også ble hun verdsatt som en forelder som kunne gi råd til faren i en situasjon han selv anerkjente ble vanskelig for ham.

Ingen av mennene i voldsterapi beskrev at deres relasjon til andre i familien var tuftet på gjensidig respekt. Informantene beskrev hvordan de krevde respekt fra sine barn, og hvordan de så det som sin oppgave å bestemme rutiner og holde struktur. Beskrivelsene tydet på at dette ofte ble gjort på en svært rigid måte. «Arne» beskrev seg selv som rigid:

Jeg gir beskjeder og styrer løpet kanskje litt hardt. Og jeg åpner ikke for kanskje sånn medvirkning, da, enn det jeg burde ha gjort. Og hvis jeg først har satt ut en kurs så blir det ofte den kursen. Vanskelig å korrigere seg selv noen ganger, selv om en kjenner at «her kunne jeg strengt tatt bare gitt etter», eller «det er ikke så viktig og denne kampen trenger jeg ikke å ta». Men så blir det litt sånn at jeg tar den likevel. Det er vel så å si hver dag.

Rigiditeten og de stadige konfliktene med barna og partner bidro hos de fleste informanter til en opplevelse av ensomhet i familien. I våre analyser fant vi ofte beskrivelser av en underliggende frykt hos informantene om at de kom til å miste familien sin, eller relasjonen til sine barn. Dette var en problematikk mennene ikke delte med andre. Noen, som «Hans», håndterte denne angsten ved å ty til alkohol.

Det er juletid. Hos oss er det en veldig vanskelig tid. Og det er at mammaen tar med alle barna og reiser opp til foreldrene sine og er der. Og barnet vil ikke at jeg skal være med. Det er veldig trist. Altså, utrolig trist. Så jeg jobber stort sett intensivt. Og så drikker jeg meg sørpe full på kvelden. Og så gjentar jeg bedriften hver dag.

Mennene i voldsterapi beskrev hvordan de inntok en ensom posisjon i sine familier. De beskrev hvordan de følte seg utelatt fra det emosjonelt nære samspillet mellom mor og barn. Deres rolle som autoriteter som skulle lære barna regler og normer

førte også med seg en ensomhetsfølelse. I psykoanalytisk teori om den tradisjonelle, patriarkalske farsrollen har dette mønsteret blitt beskrevet (Freeman, 2008; Josephs, 2007).

Kliniske implikasjoner

Ideelt sett bør foreldresamarbeidet tematiseres, noe som kan innebære at man bruker elementer av parterapi og samspillsterapi med far og barn (se for eksempel Stover, 2013; Stover et al., 2020). Der dette ikke er ønsket av alle parter er det mulig å ha individuell kontakt også med barnets mor og eventuelt barnet (Se for eksempel Scott et al., 2018). Rasjonale er at familiedynamikken best påvirkes i positiv retning hvis alle i familien blir involvert i prosessen. Mannens plassering utenfor det nære emosjonelle samspillet i familien og hvilke konsekvenser det kan få er et viktig tema. Betydningen for barnas utvikling av å ha en far som viser omsorg og støtte for deres mor står likeså sentralt. Der en familierapeutisk intervensjon er mulig, vil det allikevel kreve at mannen gjør et forarbeid individuelt, hvor temaer som traume, tilknytning, mentalisering og kjønnsforståelse blir arbeidet med.

Sammenfatning og konklusjon

For å hjelpe menn med voldsproblemer å forbedre samspillsrelasjonene til barna, partnere, og eks-partnere må vi forstå mannen som både traumatiserende og traumatisert. Han må derfor både utfordres og støttes. Samtidig kan vi ikke nødvendigvis stole på mannens vurderinger når det gjelder forbedringer i samspill hjemme. Derfor er det viktig å prøve å ha jevnlig kontakt med barnets mor og få inn hennes perspektiv i terapien. Hvor sikkerheten tillater det vil det være svært nyttig med samspillsesjoner med far og barn, slik at man får førstehandsinnsyn også i de nonverbale aspektene ved far-barn relasjonen. De terapeutiske utfordringer kan være mange og sammensatte, og det er derfor viktig med en grunnleggende kartlegging av mannens psykiske helsetilstand (inkludert rusvaner), mentaliseringsevne, traumehistorikk, tilknytningsstil og holdninger til kjønn og foreldreskap. Forskingen jeg her har presentert viser at

mange menn med voldsproblemer ønsker å være gode og tilstedeværende fedre, men mangler livserfaring med trygge, gjensidige og omsorgsfulle relasjoner. Dette kan ikke læres ved psykoedukasjon alene, men må erfares og bygges over tid. Derfor bør man ta konsekvensen av at menn med voldsproblemer som regel presenterer en kombinasjon av relasjonelle traumer, dårlig psykisk helse og utrygghet i nære relasjoner, og tilegne god tid til en slik forandingsprosess.

Referanser

- Anda, R.F., Felitti, V.J., Bremner, J.D., Walker, J.D., Whitfield, C., Perry, B.D., Dube, S.R., & Giles, W.H. (2005): The enduring effects of abuse and related adverse experiences in Childhood. A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256, 174-186.
- Askeland, I.R., & Heir, T. (2014): Psychiatric disorders among men voluntarily in treatment for violent behaviour: a cross-sectional study. *BMJ Open* 2014; 4:e004485.
- Askeland, I.R., & Råkil, M. (2017): Models on Treatment of Intimate Partner Violence. In Holt, S., Øverlien, C., & Devaney, J. (eds): *Responding to Domestic Violence. Emerging Challenges for Policy, Practice, and Research in Europe*. (267-289). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Babcock J.C., Jacobson, N.S., Gottman, J.M. & Yerington, T.P. (2000): Attachment, Emotional Regulation, and the Function of Marital Violence: Differences Between Secure, Preoccupied, and Dismissing Violent and Nonviolent Husbands. *Journal of Family Violence*, 15(4), 391-409.
- Bancroft, L., Silverman, J.G., & Ritchie, D. (2011): *The Batterer as parent. Addressing the Impact of Domestic Violence on Family Dynamics*. 2nd ed. Los Angeles: SAGE.
- Beaver, K.M. & Belsky, J. (2011): Gene-Environment Interaction and the Intergenerational Transmission of Parenting: Testing the Differential-Susceptibility Hypothesis. *Psychiatric Quarterly*, 83, 29-40.
- Belsky, J. & Beaver, K.M. (2011): Cumulative-genetic plasticity, parenting and adolescent self-regulation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 52(5), 619-626.
- Coohey, C. (2006): Physically abusive fathers and risk assessment. *Child Abuse and Neglect*, 30(5), 467-480. doi: 10.1016/j.chiabu.2004.10.016.
- Cowan, C.P. & Cowan, P.A. (2019): Enhancing Parenting Effectiveness, Fathers' Involvement, Couple Relationship Quality, and Children's Development: Breaking Down Silos in Family Policy Making and Service Delivery. *Journal of Family Theory & Review* 11, 92-111.
- Davies, P.T., Sturge-Apple, M.L., Woitach, M.J., & Cummings, E.M. (2009): A Process Analysis of the Transmission of Distress from Interparental Conflict to Parenting: Adult Relationship Security as an Explanatory Mechanism. *Developmental Psychology*, 45 (6), 1761-1773.
- Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S.L. (2009): Violence, abuse, and crime exposure in a national sample of children and youth. *Pediatrics*, 124 (5), 1411-1423.
- Fonagy, P. (1999): Male perpetrators of violence against women: an attachment theory perspective. *Journal of applied psychoanalytic studies*, 1, 7-27.
- Fox, G.L. & Benson, M.L. (2004): Violent Men, Bad Dads? Fathering Profiles of Men Involved in Intimate Partner Violence. In: Day, R.D. & Lamb, M.E. (eds.): *Conceptualizing and Measuring Father Involvement*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Freeman, T. (2008): Psychoanalytic Concepts of Fatherhood: Patriarchal Paradoxes and the presence of an Absent Authority. *Studies in Gender and Sexuality*, 9,113-139.
- George, D.T., Hibbeln, J.R., Ragan, P.W., Umhau, J.C., Phillips, M.J., Doty, L., . . . Rawlings, R.R. (2000): Lactate-induced rage and panic in a select group of subjects who perpetrate acts of domestic violence. *Biological Psychiatry*, 47(9), 804-812.
- Golding, P. & Fitzgerald, H. (2019): The early biopsychosocial development of boys and the origins of violence in males. *Infant Mental Health Journal*, 40, 5-22.
- Gormley, B. (2005): An Adult Attachment Theoretical Perspective of Gender Symmetry in Intimate Partner Violence. *Sex Roles*, 52, 785-795.
- Heward-Belle, S. (2016): The diverse fathering

- practices of men who perpetrate domestic violence. *Australian Social Work*, 69 (3), 323-337.
- Humphreys, C., Diemer, K.; Bornemisza, A., Spiteri-Staines, A., Kaspiew, R., & Horsfall, B. (2018): More present than absent: Men who used domestic violence and their fathering. *Child and Family Social Work*, 24 (2), 321-329. Doi.org/10.1111/cfs.12617.
- Josephs, L. (2007): Primal fatherhood and primal rage. *The American Journal of Psychoanalysis*, 67, 150-161.
- Kimber, M., Adham, S., Gill, S., Mc Tavish; J., & MacMillan, H.L. (2018): The association between child exposure to intimate partner violence (IPV) and perpetration of IPV in adulthood- A systematic review. *Child Abuse and Neglect*, 76 (2), 273-286.
- Køster, A. (2017): Mentalization, embodiment, and narrative: Critical comments on the social ontology of mentalization theory. *Theory & Psychology*, DOI:10.1177/0959354317711031.
- Labarre, M., Bourassa, C., Holden, G.W., Turcotte, P., & Letourneau, N. (2016): Intervening with fathers in the context of intimate partner violence: An analysis of ten programs and suggestions for a research agenda. *Journal of Child Custody*, 13, 1-29.
- Lamb, M.E. (2013): The Changing Faces of Fatherhood and Father-Child Relationships. From Fatherhood as Status to Father as Dad. In: Fine, M.A., & Fincham, F.D. (eds.): *Handbook of Family Theories. A Content-Based Approach*. New York: Routledge.
- Lane, R.D. (2008): Neural substrates of implicit and explicit emotional processes: a unifying framework for psychosomatic medicine. *Psychosomatic Medicine*, 70(2), 214-231. doi: 10.1097/PSY.0b013e3181647e44.
- Lecours, S. & Bouchard, M.A. (1997): Dimensions of mentalisation: outlining levels of psychic transformation. *International Journal of Psychoanalysis*, 78 (5), 855-875.
- Levant, R.F. (2005): Desperately Seeking Language. Understanding, Assessing, and Treating Normative Male Alexithymia. In: Brooks, G.R. & Good, G.E. (eds.): *The New Handbook of Psychotherapy and Counselling with Men. A Comprehensive Guide to settings, Problems, and Treatment Approaches*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Madigan, S., Benoit, D., & Boucher, C. (2011): Exploration of the links among fathers' unresolved states of mind with respect to attachment, atypical paternal behaviour, and disorganized infant-father attachment. *Infant Mental Health Journal*, 32(3), 286-304.
- Maguire, E., Macdonald, S., Krill, S., Holowka, D.W., Marx, B.P., ... Taft, C.T. (2015): Examining trauma and posttraumatic stress disorder symptoms in court-mandated intimate partner violence perpetrators. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(5), 473-478.
- Maiuro, R.D., & Eberle, J.A. (2008): State Standards for Domestic Violence Perpetrator Treatment: Current Status, Trends, and Recommendations. *Violence and Victims*, 23, (2),133-155. DOI: 10.1891/0886-6708.23.2.133.
- McFarland-Piazza, L., Hazen, N., Jacobvitz, D., & Boyd-Soisson, E. (2011): The development of father-child attachment: associations between adult attachment representations, recollections of childhood experiences and caregiving. *Early Child Development and Care*, 182 (6), 701-721.
- Merleau-Ponty, M. (1945 / 1966): *Phänomenologie der Wahrnehmung*. Berlin: Walter De Gruyter & Co.
- Mohaupt, H. (2020): *How do men in treatment for intimate partner violence experience the father-child relationship? A phenomenological study*. Series of Dissertations submitted to the Faculty of Social Sciences, University of Oslo, No 788. ISSN 1564-3991.
- Mohaupt, H. & Duckert, F. (2016): Parental reflective functioning in fathers who use intimate partner violence: Findings from a Norwegian clinical sample, *Nordic Psychology*, DOI: 10.1080/19012276.2016.1162107.
- Mohaupt, H., Duckert, F., & Askeland, I.R. (2019): How Do Men in Treatment for Intimate Partner Violence Experience Parenting their Young Child? A Descriptive Phenomenological Analysis. *Journal of Family Violence* https://doi.org/10.1007/s10896-019-00083-x.
- Murphy, C.M. (2013): Social information processing and the perpetration of intimate partner violence: It is (and isn't) what you think. *Psychology of Violence*, 3(3), 212-217. https://doi.org/10.1037/a0033344.
- Schore, A.N. (2017): All our sons: the develop-

- mental neurobiology and neuroendocrinology of boys at risk. *Infant Mental Health Journal*, 38(1), 15-52.
- Scott, K.L., Thompson-Walsh, C., & Nsiri, A. (2018): Parenting in Fathers Who Have Exposed Their Children to Domestic Violence: Identifying Targets for Change. *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 1:51-75.
- Shai, D. & Belsky, J. (2011): When Words Just Won't Do: Introducing Parental Embodied Mentalizing. *Child Development Perspectives* 5 (3), 173-180.
- Sharp, C. & Fonagy, P. (2007): The Parent's Capacity to Treat the Child as a Psychological Agent: Constructs, Measures and Implications for Developmental Psychopathology. *Social Development*, 17, 737-754. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00457.x.
- Slade, A. (2005): Parental reflective functioning: an introduction. *Attachment and Human Development*, 7(3), 269-281. doi: 10.1080/14616730500245906
- Steele, H., & Steele, M. (2005): Understanding and Resolving Emotional Conflict: Findings from the London Parent-Child Project. In: Grossmann, K.E., Grossmann, K., & Waters, E. (eds.): *Attachment from infancy to childhood: The major longitudinal studies*. New York: Guildford Press.
- Stover, C. S. (2013): Fathers for change: a new approach to working with fathers who perpetrate intimate partner violence. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 41(1), 65-71.
- Stover, C.S.; Beebe, R., Clough, M., DiVietro, S., Madigan, L., & Grasso, D.J. (2020): Evaluation of a Statewide Implementation of Fathers for Change: A Fathering Intervention for Families Impacted by Partner Violence. *Journal of Family Violence*, doi 10.1007/s10896-020-00199-5.
- Stover, C.S., & Kiselica, A. (2014): An Initial Examination of the association of Reflective Functioning to Parenting of Fathers. *Infant Mental Health Journal*, 35(5), 452-461.
- Stover, C.S., & Spink, A. (2012): Affective Awareness in Parenting of Fathers with Co-Occurring Substance Abuse and Intimate Partner Violence. *Advances in Dual Diagnosis*, 5(2), 74-85. doi: 10.1108/1750971211241903
- Stover, C.S., Van Horn, P., Turner, R., Cooper, B., & Lieberman, A.F. (2003): The Effects of Father Visitation on Preschool-Aged Witnesses of Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(10), 1149-1166.
- Sturge-Apple, M.L., Davies, P.T., & Cummings, E.M. (2006): Impact of Hostility and Withdrawal in Interparental Conflict on Parental Emotional Unavailability and Children's Adjustment Difficulties. *Child Development*, 77 (6), 1623-1641.
- Taft, C.T., Schumm, J.A., Marshall, A., Panuzio, J., & Holtzworth-Munroe, A. (2008): Family-of-origin maltreatment, Posttraumatic Stress Disorder Symptoms, Social Information Processing Deficits, and Relationship Abuse Perpetration. *Journal of Abnormal Psychology*, 117(3), 637-646. doi:10.1037/0021-843X.117.3.367.

Søkkord: Far-barn relasjoner; Vold i nære relasjoner; mentalisering; familieintervensjoner.

Keywords: Father-child relations; Family violence; mentalization; family interventions.

Abstract: Men who use intimate partner violence (IPV) often have challenges as parents. From a psychological perspective, these challenges have been understood as rooted in insecure attachment representations, problems with mentalizing the relationship to the child, and traumatization. In addition, attitudes toward gender norms and poor co-parenting skills have been pointed out as central targets for intervention with this group. In this paper, these issues are addressed and illustrated with quotes from men in treatment for IPV. Clinical interventions are suggested for each theme.

Kontakt: henning@atv-stiftelsen.no